

Apostlagärningarna 9. Övers och komm: Bo Giertz

Apostlagärningarna Kapitel 9 Saulus blir omvänd (Apg 9:1–9)

Översättning

Saulus som alltjämt andades hot och mordlust mot Herrens lärjungar, sökte upp översteprästen och utverkade av honom skrivelser till synagogorna i Damaskus med fullmakt att föra både män och kvinnor bundna till Jerusalem, ifall han träffade på några som var av ”den vägen”.

Under resan hände det nu att de närmade sig Damaskus. Då lyste plötsligt ett bländande sken från himmelen omkring honom. Han störtade till marken och hörde en röst som sade: Saul, Saul, varför förföljer du mig? Han frågade: Vem är du, Herre? och fick till svar: Jag är Jesus, den som du förföljer. Men res dig nu och gå in i staden. Där skall du få veta, vad du har att göra.

Männen som färdades i hans sällskap stod mållösa. De hörde ljudet men kunde inte se någon. Saulus reste sig från marken, men när han öppnade sina ögon kunde han ingenting se. Man fick ta honom vid handen och leda honom in i Damaskus. Tre dagar gick utan att han kunde se, och han varken åt eller drack.

Kommentar

Lukas har skildrat förföljelsens följder. De kristna hade flytt, inte av feighet utan i enlighet med de anvisningar som Jesus givit sina lärjungar (Matt 10:23). De var inte skrämde till tystnad. Tvärtom, var de kom hade de vittnat om Jesus som Messias.

Lukas vänder nu tillbaka till den man som alltmer blev den drivande kraften i förföljelsen. För översteprästerna var det en fråga om makt och prestige. För Saulus gällde det hans tro. Hade Jesus rätt, då måste det vara något fel med hela den lagiska fromhet, som han mödat sig med så länge och som blivit hans stolthet. Det gick med honom som det ofta går med människor som kämpar för något som är dem dyrbart och som de tror är hotat. Han drev sin sak med en fanatism som inte drog sig för några konsekvenser. Han ”andades hot och mordlust”. Det är starka ord, men vi får minnas att Lukas under många år hade följt Paulus och måste ha hört honom själv berätta om dessa händelser.

I Jerusalem fanns det tydligen efter en tid inte mycket mer man kunde göra mot de kristna. Men smittan hade spritt sig ut över landet och Saulus ville utrota dem en gång för alla. Han begärde alltså fullmakt av översteprästen att resa till Damaskus. Staden låg utanför Palestina, men i religiösa frågor hade Stora Rådet domsrätt över alla judar, var de än bodde. Översteprästen kunde alltså låta hämta de anklagade. Det var det som skulle ske nu.

Med ”den vägen” menades kristendomen. Det var judiskt språkbruk att tala om en tro eller ett livsprogram som en ”väg”. För de kristna låg det något väsentligt i det uttrycket. De ville inte gå med på att de var ett ”parti” eller en ”riktning”. Jesus var vägen, den enda som ledde till Gud. Det var den vägen de vandrade, och den ville de visa för andra.

Paulus och hans följeslagare vandrade troligen till fots. De hade färdats drygt 20 mil, när de närmade sig Damaskus. Då inträffade den händelse som näst Jesu uppståndelse har satt de djupaste spåren i urkristendomens historia. Kristus uppenbarade sig för Paulus, så överväldigande och ofrånkomligt att hela hans liv blev förvandlat. Hur det gick till måste Lukas ha hört honom berätta många gånger. I Apostlagärningarna finns det tre skildringar med inbördes variationer, som vi skall se närmare på längre fram. Här berättar Lukas bara det viktigaste: det bländande skenet som fick Paulus att falla till marken, rösten som talade till honom utan att han visste vem som talade, fast han samtidigt visste att det var någon som hade rätt att befalla över honom. Så får han veta att det är Jesus och att han skall gå in i staden och lämna resten åt Gud.

Att försöka ”förklara” en sådan upplevelse tjänar ingenting till. Det betyder bara att man försöker sätta den på linje med psykiska fenomen som vi annars känner till. Man har försökt sig på teorien att Paulus var epileptiker, men den är illa grundad. Den avgörande frågan är till slut, om det var Kristus som visade sig för Paulus eller om det bara var Paulus nerver som spelade honom ett spratt. Till att börja med kan vi konstatera, att det måste ha hänt något som skakade också de kringstående, fast de ingenting visste om innebörden. För Paulus var det omedelbart klart, att det hänt honom något som kom från Gud, något som han obetingat måste lyda, något som var sant och riktigt, fast det gick tvärtemot allt som hittills varit väsentligt för honom och bestämt hans handlande. Om någon haft anledning att vara skeptisk mot denna upplevelse, så var det Paulus själv. Men han accepterade den som ofrånkomligt sann och absolut övertygande. Och allt som sen hände blev för honom en bekräftelse på att det verkligen var Kristus som hade mött honom.

Paulus får omväxlande heta ”Saul” och ”Saulus” i Lukas skildring. ”Saul” är den hebreiska namnformen, och när den används kan man utgå från att det som sägs en gång yttrades på arameiska.

En apostel från Kristus, inte från människor (Apg 9:10–19)

Översättning

I Damaskus bodde en lärjunge som hette Ananias. I en syn sade Herren till honom: Ananias! Han svarade: Här är jag, Herre! Då sade Herren till honom: Stig upp och gå till den gatan som kallas den raka och fråga i Judas hus efter en man från Tarsus som heter Saulus. Han ber, och i en syn har han sett en man med namnet Ananias komma in och lägga händerna på honom för att han skall få sin syn tillbaka. Men Ananias svarade: Herre, jag har hört så många berätta om den mannen, hur mycket ont han har gjort mot dina heliga i Jerusalem. Och nu är han här med fullmakt från översteprästerna att fångsla alla som åkallar ditt namn. Då sade Herren: Gå! Den mannen är ett utvalt redskap åt mig. Han skall bära fram mitt namn inför folk och

kungar och inför Israels barn, och jag skall visa honom hur mycket han måste lida för mitt namns skull. Då gick Ananias bort och trädde in i huset, lade händerna på honom och sade: Saul, broder, Herren har sänt mig, Jesus, han som visade sig för dig på vägen hit. Han vill att du skall få din syn och bli fylld av helig Ande. Och genast föll det som fjäll från hans ögon och han kunde se. Han steg upp och lät sig döpas, tog till sig föda och fick nya krafter. Sedan stannade han en tid hos lärjungarna i Damaskus.

Kommentar

I Galaterbrevets första kapitel har Paulus skildrat sin omvändelse. Huvudsaken för honom är där att visa, att han verkligen är kallad av Kristus själv och inte har fått sitt uppdrag från människor. En apostel var ju ett ”befullmäktigat ombud” för sin Herre. Uppdraget kunde bara ges av Kristus själv. Det var detta som skedde i Damaskus.

Lukas berättar närmare hur det gick till. Där fanns en lärjunge som hette Ananias. Redan så tidigt fanns det tydligen små grupper av kristna utanför Palestinas gränser. Det ger oss ett nytt exempel på den evangelisatoriska styrkan hos urförsamlingen. Denne Ananias hade hört mycket talas om förföljelsen i Jerusalem – kanske genom flyktingar – och visste att Saul var en av kristendomens värsta fiender. Så mycket mera måste han ha tvekat när han fick befallning att söka upp honom. ”Raka gatan” går alltså rätt igenom gamla staden i Damaskus. Där hade nu Saulus tagit in, blind och hjälplös och ändå helt i Guds hand, beredd att låta Gud handla sen allt hans eget gått i kras. Den lilla beskrivningen ”Han ber” säger mer än många ord.

Ananias lyder och går. Han lägger sina händer på den blinde bedjaren. Han kallar honom ”broder”. Det betyder en broder i tron, en medkristen. Och det faller ”som fjäll” från Saulus ögon. Han kan se igen. Han är fullkomligt klar på sin väg och tar emot dopet utan dröjsmål. Någon undervisning behövde han inte. Vad de kristna trodde om Jesus, det visste han. Nu såg han att det var sanning. Och han visste att han var kallad att viga sitt återstående liv till att predika just detta.

Jag skall visa honom hur mycket han måste lida för mitt namns skull, hade Jesus sagt till Ananias. Det hörde med till kallelsen. Allt var förlåtet, men den nya gemenskapen med Kristus skulle betyda delaktighet också i hans lidanden. Paulus skulle grundligt få uppleva det, och han skulle ofta tala om den saken.

Paulus i Damaskus och Jerusalem (Apg 9:19–30) Paulus i Damaskus och Jerusalem

Översättning

Där började han genast predika om Jesus i synagogorna och sade att han var Guds Son. Alla som hörde det häpnade och sade: Var det inte han som i Jerusalem ville utrota alla som åkallade det namnet? Kom han inte hit för att fångsla dem och föra dem till översteprästerna? Men Saulus fick allt mera kraft och gjorde judarna i Damaskus svarslösa, när han lade fram bevisen för att Jesus är Messias.

När det gått en tämligen lång tid gjorde judarna upp planer på att röja honom ur vägen, men Saulus fick reda på deras avsikt. De till och med bevakade stadsportarna, både dag och natt, för att kunna döda honom. Men en natt tog lärjungarna och firade ned honom längs stadsmuren i en flätad korg. När han så kom till Jerusalem, försökte han närma sig lärjungarna, men alla var rädda för honom och ville inte tro att han var någon lärjunge. Då tog sig Barnabas an honom och förde honom till apostlarna och berättade för dem hur han hade sett Herren på vägen och vad Herren hade sagt honom och hur han i Damaskus hade uppträtt med stor frimodighet i Jesu namn. Sedan kunde han gå in och ut bland dem i Jerusalem. Med de grekisktalande judarna förde han samtal och diskussioner och uppträdde frimodigt i Herrens namn, men de gjorde upp planer på att röja honom ur vägen. När bröderna fick reda på det, förde de honom ned till Cesarea och sände honom vidare till Tarsus.

Kommentar

I Galaterbrevet (1:15f) berättar Paulus vad som hände efter hans omvändelse. Vi får veta att det dröjde tre år innan han var tillbaka i Jerusalem. En del av den tiden hade han tillbragt i Arabien, och sen hade han vänt tillbaka till Damaskus. Med ”Arabien” menade man nabateernas rike, som sträckte sig från Akabaviken till Damaskus och omfattade det mesta av landet söder och öster om Palestina fram till randen av den stora öknen. Det styrdes vid den här tiden av kung Aretas I V som Paulus nämner i Andra Korintierbrevet (11:32) och som var svärfar till Herodes Antipas, tills denne skilde sig från sin nabateiska gemål för att gifta sig med sin svägerska Herodias.

Att Paulus uppehöll sig i Arabien behöver alltså inte betyda mer än att han vistades utanför Palestinas gräns, kanske ganska nära Damaskus. Lukas berättar ingenting om den saken. Vi får bara veta att Saulus till stor förvåning för judarna trädde upp i synagogorna och förkunnade att Jesus inte bara var Messias utan Guds Son. Det är enda gången som Lukas i Apostlagärningarna använder uttrycket ”Guds Son” om Jesus. Hos Paulus är det en av de vanligaste beteckningarna och det är nog med avsikt som Lukas här använder just det uttrycket. Han vill göra klart, att Paulus redan från första början hade klart för sig, att detta var nyckeln till förståelsen av Jesu person och hans verk. Det stämmer med vad Paulus berättar i Galaterbrevet. ”Genast förstod jag att jag inte behövde rådgöra med några mänskliga rådgivare om den saken.” Mötet med den Uppståndne hade övertygat honom. Jesu hemlighet kunde inte uttryckas med någonting mindre än orden: Guds Son.

Tydligen var det efter Paulus återkomst till staden som judarna beslöt att döda honom. Paulus säger själv att det var Kung Aretas ståthållare i Damaskus som lät bevaka staden för att gripa honom. Det tyder på att judarna förstod att utnyttja de maktgivande, så som de gång på gång skulle göra i fortsättningen. Man vet inte säkert om Arétas rådde över Damaskus eller om

hans ”ståthållare” (på grekiska: ethnarches) var ett slags nabateisk generalkonsul som skulle tillvarata hans undersåtars intressen. Att man bevakade stadsportharna kan ha berott på att man inte kunde göra något mot Paulus förrän han befann sig utanför staden på nabateiskt territorium. Judarna hjälpte tydligen till med bevakningen. Paulus undkom dem genom att lärjungarna kunde utnyttja ett hus, som var sammanbyggt med stadsmuren och hade ett fönster mot utsidan. Av säkerhetsskäl satt det naturligtvis högt uppe på muren, och man blev tvungen att fira ned Paulus i en korg. Det ord som Lukas använder visar att det var fråga om en av de stora flätade korgar, som man använde för transport av grönsaker och annat skrymmande gods.

Efter tre år kom alltså Paulus tillbaka till Jerusalem. Bland sina gamla vänner måste han ha varit varg i veum. Men också de kristna drog sig undan. Kanske fruktade de att han var en provokatör, som ville nästla sig in för att sen slå till på nytt. Då kom Barnabas till hjälp. Lukas har förut presenterat honom som en levit, bördig från Cypern, som sålde en åker han ägde och skänkte pengarna till de fattiga. Som cypriot och grekisktalande jude var han på våglängd med ciliciern Saulus. Kanske hade han också fått informationer från Damaskus som han litade på. Nu tog han sig an Saulus och förde honom till apostlarna. Noga taget var det Petrus och Jakob som Saulus träffade (Gal. 1:18). Hos Petrus stannade han femton dagar. De två hade säkert mycket att tala om. Som alla lärjungar hade Paulus redan förut hört och lärt det viktigaste av det som Jesus hade sagt och gjort. Nu hade han tillfälle att i detalj lära känna denna apostoliska ”paradosis”. Självsäger han, att han under dessa veckor träffade Petrus och Jakob, medan han förblev personligen okänd för de kristna församlingarna i Judeen. Lukas låter oss förstå att han stötte samman med de grekisktalande judarna och att konflikten blev så skarp att man ville röja honom ur vägen. Av sina kristna vänner hjälptes han ut ur staden, ned till Cesarea vid havet, som på den tiden var en stor hamn. Där satte man honom på ett skepp som skulle segla till Tarsus.

Tarsus var Paulus hemstad, huvudstaden i det landskap som kallades Cilicien (eller rättare Kilikien). Det var landet längst borta vid Medelhavets nordöstligaste flik. Tarsus var en betydande stad vid en flod, som på den tiden var segelbar. I ryggen hade man de väldiga Taurus-bergen där den stora handelsvägen från Orienten letade sig upp i bergskedjan och genom ett berömt pass ledde vidare mot väster. Tarsus hade ett frejdat universitet, som räknades till de bästa i världen. Staden hade gjort Cesar stora tjänster och belönats på olika sätt. Många av invånarna var romerska medborgare. Det gällde också Saulus familj. Han hade alltså förts med en förmån, som inte var tionde invånare i romarriket var lycklig nog att äga. Språket i staden var grekiska. Folket var den vanliga blandningen av alla slags orientaler. Där fanns alla slags religioner och en provkarta på orientans alla laster. Judarna bildade som överallt en sluten grupp för sig. Saulus föräldrar var fromma judar av den fariseiska riktningen. De hade kostat på sin son en högre utbildning vid en av de berömda rabbinskolorna i Jerusalem. Från den vände han nu tillbaka, kallad till en uppgift, som ingen hade anat när han lämnade sin fädernestad.

Fred och tillväxt (Apg 9:31)

Översättning

Kyrkan hade nu fått fred i hela Judeen och Galileen och Samarien. Den byggdes upp och levde i Herrens fruktan och växte till genom den helige Andes tröst och förmaning.

Kommentar

Nu följde en tid av fred och ro för kyrkan i Palestina, tydligen under senare hälften av 30-talet. När Lukas talar om ”kyrkan” använder han samma ord som för ”församlingen” (på grekiska ekklesia). Här står det för första gången som beteckning på totaliteten av alla kristna. Kyrkan hade redan vuxit ut över hela Palestina. Varje liten församling representerade på sin ort Kristi kyrka, den ena och odelbara.

Det var en tid av yttre tillväxt och inre konsolidering. När Lukas säger att kyrkan växte ”genom den helige Andes tröst och förmaning” använder han ett ord (på grekiska paraklesis, vilket kommer av samma stam som ”parakletos”, det namn som Jesus använde om Anden). Det betyder förmaning, uppmuntran, tröst, och det finns knappast något ord på svenska som täcker hela betydelsen.

Petrus i Lydda och Joppe (Apg 9:32–43) Petrus i Lydda och Joppe

Översättning

När nu Petrus drog omkring från den ena orten till den andra, kom han också ned till de heliga i Lydda. Där träffade han på en man som hette Eneas och som i åtta år hade legat förlamad på sin bädd. Då sade Petrus till honom: Eneas, Jesus Kristus botar dig. Stig upp och gör din bädd i ordning. Och genast reste han på sig. Allt folket i Lydda och Saron såg honom och omvände sig till Herren.

I Joppe fanns en lärjunge, en kvinna som hette Tabita (det är samma namn som Dorkas och betyder ”gasellen”). Hon gjorde mycket gott och tänkte på de fattiga. Men just i de dagarna blev hon sjuk och dog. Man tvådde henne och lade henne i ett rum i övervåningen. Eftersom Lydda ligger nära Joppe och lärjungarna hade hört att Petrus var där, skickade de två män till honom och bad: Skynda dig och kom över till oss. Då gjorde Petrus sig i ordning och gick med dem. När han kom fram förde man honom uppför trappan, och alla änkorna kom fram och grät och visade honom livklädnader och mantlar som Dorkas hade sytt när hon ännu levde bland dem. Då visade Petrus ut dem allesammans och böjde knä i bön. Sen vände han sig till den döda och sade: Tabita, res dig upp. Då öppnade hon ögonen, och när hon fick se honom satte hon sig upp. Han gav henne sin hand och hjälpte henne att resa på sig. Sen kallade han in de heliga och änkorna och lät dem se att hon stod där livs levande. Det blev känt i hela Joppe och många kom till tro på Herren. Sen bodde han en längre tid i Joppe hos en viss Simon som var garvare.

Kommentar

Vi har redan sett att apostlarna framstod som kyrkans självklara ledare. De handlade och talade på Kristi vägnar. När Petrus

färdades från ort till ort, gjorde han det både som missionär och visitorator. Lukas ger oss ett par episoder från en sådan resa. Han har kanske ett särskilt syfte med att berätta dem just här. Han skall snart börja ett nytt avsnitt av sin historia, där Paulus blir den helt dominerande gestalten. Innan dess vill han, som den gode historiker han är, göra klart att Petrus intog en ledande ställning och åtnjöt ett obetingat förtroende.

Den första episoden tilldrar sig i Lydda, våra dagars Lod där det moderna Israel har sin största flygplats. Där botar Petrus en lam man. Eller rättare: Jesus Kristus botar en lam och fortsätter genom sin apostel det verk han började i Galileen. Därför säger Petrus: Eneas, Jesus Kristus botar dig.

Den andra episoden äger rum en och en halv mil därifrån i Joppe, det nutida Jaffa, som ännu i dag har den bästa hamnen på denna kuststräcka. Också där fanns det redan nu en kristen församling. En av de trognaste medlemmarna, en “lärjunginna” som det heter i grundtexten, har just dött. Man har tvått den döda – en rituell reningsceremoni, som var judisk sed – och lagt henne i ett rum en trappa upp. Samtidigt har man skickat efter Petrus, som också hinner fram innan den döda blivit begravd. Åskådligt beskrivs det hur han möts av församlingen – som på urkristet vis kallas ”de heliga” – och av ”änkorna”, alltså de fattiga kvinnor som församlingen underhöll. Petrus får se synliga bevis på vad den döda hade betytt för dem: de bar kläder som hon hade sytt. Petrus låter dem alla gå ut ur salen, ber och bjuder den döda att stå upp. Undret sker, och Petrus kan kalla in de församlade och låta dem ta emot sin älskade Tabita som en gåva från Kristus.

Båda dessa händelser påminner i flera detaljer om vad som berättas om Jesus när han botade den lame i Kapernaum och uppväckte Jairus dotter. Skeptikerna menar att det är fråga om legendbildning, som spunnit vidare på dessa berättelser och överfört dem på Petrus. På den tiden då man älskade att dela upp Bibelns böcker i olika källskrifter, försökte man också med Apostlagärningarna och hänförde detta avsnitt – liksom åtskilliga andra – till en förmodad källskrift av palestinensiskt ursprung med starka legendariska inslag. Mot sådana källsöndringshypoteser talar emellertid starka språkliga skäl. En noggrann analys av språket och ordförrådet visar, att hela boken är en mans verk och att denne författare är densamme som har skrivit ”vi-styckena”, alltså Lukas själv. Han har visserligen berättat mycket så som han hört det och därigenom fått med många ”semitismer” och andra spår av den judiska miljön, men han har samtidigt satt sin egen prägel på ordval och uttrycksätt. Och har nu Lukas själv infogat dessa berättelser i sin historia, på en tid då Petrus ännu levde (och kanske uppehöll sig i Rom, där Lukas skrev), så blir det inte stort utrymme för legendbildningen. Att berättelserna också i ordvalet påminner om ett par händelser i evangelierna måste Lukas ha varit fullt medveten om. Troligen har han sett det som ett tecken på att det var Kristus som alltså verkade. Alltså upprepades sådant som hade skett i Galileen.

Lukas slutar med att berätta hur Petrus stannade i Joppe och bodde hos en garvare i ett hus vid havet. En nogräknad jude tog annars inte gärna in hos en garvare, som ju ständigt kom i beröring med döda djur och ansågs oren. Kanske vill Lukas antyda, att Petrus hade tagit ännu ett steg i riktning mot den gräns, som han snart skulle överskrida på sin Herres befallning.

Copyrightregler:

Bo Giertz är upphovsman till såväl översättning som kommentar,
Nedladdning och utskrift av såväl översättning som kommentar får endast ske för personligt bruk,
All övrig användning av såväl översättning som kommentar måste godkännas av rättsinnehavarna samt
Stiftelsen bibelskolan.com åtar sig att förmedla eventuella förfrågningar om vidare användning av översättning och/eller kommentar till rättsinnehavarna.

REGISTER:Nya Testamentet Apostlagärningarna